

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ФІЛОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ ОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ
КАФЕДРА ТЕОРІЇ ТА ІСТОРІЇ СВІТОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ

КУРСОВА РОБОТА

з дисципліни

Історія зарубіжної літератури

на тему:

«Концепт «Кохання» у куртуазній середньовічній літературі (на прикладі лірики трубадурів та роману «Трістан та Ізольда»)»

Студентки 3 курсу, групи Соа 16-21

Пахачук Анни Ігорівни

Науковий керівник

Помилуйко-Недашківська Галина Олександрівна

(резолюція керівника, підпис і дата)

Київ-2024

ЗМІСТ

РЕЦЕНЗІЯ.....	2
ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ I. Культурно-історичний контекст куртуазної середньовічної літератури.....	7
1.1. Куртуазія як соціокультурне явище.....	7
1.2. Концепція кохання і варіанти її інтерпретації в літературі Середніх віків.....	9
РОЗДІЛ II. Взаємозв'язок трубадурської лірики та роману «Трістан та Ізольда».....	12
2.1. Особливості форми та структури віршів трубадурів.....	12
2.2. Використання образів, метафор та символіки у творчості трубадурів.....	19
2.3. Роман «Трістан та Ізольда» як архетип кохання.....	22
2.4. Образи Трістана та Ізольди в середньовічній літературі Західної Європи...	23
ВИСНОВКИ.....	27
СВИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	28

ВСТУП

В середньовічній літературі «кохання» часто асоціюється із куртуазним ідеалом. Це відображалось у високому ступені естетичності та ритуалізації стосунків. Трубадури висловлювали свої почуття вишуканим і мистецьким способом, створюючи вірші, які вдавались у виразність та символізм. В романі «Трістан та Ізольда» і в творах трубадурів часто розглядається мотив «забороненого кохання». Головні герої знаходяться в складних обставинах, де їхня любов суперечить соціальним чи моральним нормам. Це може бути розглянуто як алегорія вищих цінностей, які виходять за межі загальноприйнятих стандартів.

Актуальність дослідження – роман «Трістан та Ізольда» є одним з визначних творів середньовічної літератури, що висвітлює тему кохання. Аналіз цього роману може розкрити, як уявлення про кохання втілювалися в життя через художній вимір.

Предмет вивчення – концепт «Кохання» у куртуазній середньовічній літературі.

Об'єктом вивчення є роман «Трістан та Ізольда».

Мета курсової роботи – вивчити роль та вираження концепту кохання у художньому світі роману «Трістан та Ізольда».

Мета дослідження зумовлює **такі завдання:**

- 1) визначити куртуазію як соціокультурне явище;
- 2) описати концепцію кохання і варіанти її інтерпретації в літературі Середніх віків;
- 3) охарактеризувати особливості форми та структури віршів трубадурів;
- 4) визначити використання образів, метафор та символіки у творчості трубадурів;
- 5) охарактеризувати роман «Трістан та Ізольда» як архетип кохання;
- 6) дослідити образи Трістана та Ізольди в середньовічній літературі Західної Європи.

Теоретичне значення роботи полягає в тому, що вона може допомогти глибше розуміти культурні та соціальні аспекти кохання у Середньовіччі, а також виявити вплив цих уявлень на сучасну літературу та культуру.

Практичне значення дослідження полягає в можливості використання його результатів у ЗВО, зокрема на заняттях зі світової літератури.

Структурно робота складається зі вступу, двох розділів, шести підрозділів, висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи – 29 сторінок.

РОЗДІЛ I. Культурно-історичний контекст куртуазної середньовічної літератури

1.1. Куртуазія як соціокультурне явище

Середньовіччя в Європі визначалося складною сумішшю релігійних, соціальних і культурних впливів. Однією з ключових рис цього періоду є розквіт романської куртуазної літератури, що виникла в культурному контексті рицарського феодалізму. У цій роботі ми розглянемо культурні та історичні аспекти, які сформували основу цієї літературної традиції.

Перш за все, важливо відзначити, що куртуазна середньовічна література розвивалася на фоні феодального суспільства, де головною соціальною групою були лицарі. Літературні твори того часу, такі як романи «Ланселот і Гвіневра» чи «Трістан і Ізольда», відображали ідеали лицарства, важливість честі та героїчного спритництва [7].

Однак ця література також була глибоко ув'язана з культурними та інтелектуальними течіями свого часу. У середньовіччі розквітала філософія шкіл і катедр, вивчалися класичні твори античності, що зробило свій внесок у творення нових літературних образів та ідеалів. Цей синтез класичної освіти і лицарської ідеології визначав специфіку куртуазної літератури.

Однією з ключових рис куртуазної літератури була також її любовна тематика, яка часто набувала форм культу галантності та витонченості. Це відображало не тільки ідеали лицарства, а й соціальний контекст, де у вищих суспільних верствах акцентувалася увага на «вищих» почуттях і романтиці [7].

Крім того, увесь цей культурно-історичний контекст сприяв формуванню жанру куртуазної поезії та прози, що часто виступала як засіб самовираження вищих класів. Літературні твори виконували функцію не тільки розваги, а й виховання, формування культурних стереотипів та соціальних цінностей.

Загалом, куртуазна середньовічна література відображала сложену тканину соціальних, культурних та інтелектуальних впливів свого часу. Вона стала своєрідним містком, що переносило ідеали лицарства та ритуальність

вищих суспільних верств, і водночас відзеркалювало духовність та інтелектуальний розвиток епохи.

Куртуазія – термін, що виник у середньовіччі, відображає складне соціокультурне явище, що перетинає сфери мистецтва, етики, поведінки та взаємовідносин. Здебільшого асоційована з лицарськими часами, куртуазія стала невід'ємною частиною історії та культури, виражаючи ідеали, які визначали стосунки та взаємодії середньовіччя [7].

Основні риси куртуазного кохання включають:

1. Галантність. Вишуканість та галантність в проявах поведінки. Люди, які практикували куртуазне кохання, намагалися виступати ввічливо та ввічливо, навіть у виявах своїх почуттів.
2. Любовна література. Великий акцент робився на поезії та літературі, яка висловлювала витончені почуття кохання. Різноманітні твори, такі як романи, вірші та листи, були засновані на ідеалізованому уявленні про кохання.
3. Етикет та правила поведінки. Куртуазне кохання включало в себе строгий дотримання етикету та правил поведінки. Це означало врахування соціальних норм та традицій у взаємодії між коханими.
4. Вишуканість в одязі та зовнішності. Люди, які практикували куртуазне кохання, намагалися виглядати вишукано та привабливо. Великий акцент приділявся виразному одягу та доглянутому зовнішньому вигляду [7].

Однією з ключових рис куртуазії є високий ступінь вихованості та етикету, що відзначає представників цього соціального класу. Куртуози були прихильниками вишуканої мови, мистецтва та музики. Вони розвивали не лише фізичні, а й інтелектуальні здібності, прагнучи до гармонії в усьому, що оточувало їх.

Ще однією важливою характеристикою куртуазії було прагнення до вищих моральних цінностей. Прихильники куртуазності вважали важливим розвивати свою внутрішню красу та духовність, не лише звертаючи увагу на зовнішню привабливість. Це призводило до формування нових етичних стандартів та ідеалів, які впливали на загальний моральний клімат суспільства [7].

Іншою не менш важливою рисою куртуазії була відзначена галантність та шляхетність. Прихильники куртуазності вважали за свій обов'язок виявляти ввічливість, повагу та готовність вступати в лицарські відносини. Це створювало сприятливу атмосферу для розвитку соціально-культурних норм, які визначали певний порядок та стабільність у середньовіччі.

З іншого боку, куртуазія також може розглядатися як елітарне явище, що відділяло певний клас суспільства від інших. Нерідко це призводило до утворення закритих кіл, що обмежували доступ до вищого суспільства для інших верств населення [7].

Усе зазначене свідчить про те, що куртуазія була складним та багатогранним соціокультурним явищем, яке визначало характер взаємин, норм та цінностей у середньовічному суспільстві. Її вплив залишився в історії як важливий етап розвитку людської культури та визначення соціальних відносин, заснованих на вишуканості, етиці та шляхетності.

1.2. Концепція кохання і варіанти її інтерпретації в літературі Середніх віків

Тема кохання завжди була актуальною в літературі, і середньовічний період – не виняток. Концепція кохання в цей період мала свої особливості і відображалася у різних аспектах літератури, від поезії до прози. Середньовічна література відзначалася глибоким впливом християнської моралі та ритуалів, що відобразилося в різноманітних тлумаченнях інституту кохання.

По-перше, в середньовічній літературі часто зустрічається тема романтичного кохання як сакрального віддання. Любов зображалася як вища сила, що веде до духовного вдосконалення. Такі твори, як «Роман про Трістана і Ізольду», підкреслювали силу та жертвовність кохання, що може привести до трагічних наслідків.

По-друге, в середньовічній літературі часто були представлені ідеї про лицарське кохання, де лицар віддавав своє серце вищій дамі й був готовий виконати подвиги для її блага. Це можна побачити в творах таких, як «Ланселот» або «Історія про Гвеневру та Ланселота» [9].

З іншого боку, середньовічна література також відображала суспільні обмеження та розбіжності в інтерпретації кохання. Наприклад, твори, як «Роман про Рожеву даму», можуть висвітлювати протиріччя між соціальними обмеженнями та бажанням вільного вибору у коханні [9].

Значною мірою концепція кохання в середньовічній літературі була схильною до релігійного тлумачення та висвітлювала питання моралі, духовності та соціальних конвенцій того часу. Такі твори слугували не тільки розважальною літературою, а й інструментом для висловлення та обговорення складних моральних і філософських питань.

Отже, культурно-історичний контекст куртуазної середньовічної літератури відображає багатство і складність соціального, політичного та культурного життя в Європі в середині і кінці середньовіччя. Куртуазна література була відображенням ідеалів та цінностей феодального дворянства. Прихильники куртуазії, часто самі дворяни, створювали літературні твори, що відображали їхні уявлення про кохання, честь, відданість і рицарську честь. В рамках куртуазної літератури трубадури відігравали важливу роль у творенні поезії про кохання та лицарські ідеали. Їхні твори часто співали про кохання до жінок-вищих станів та прекрасних дам. Куртуазна література надавала певного образу жіночості та жіночої краси. Жінки часто зображувалися як об'єкти кохання, символи чистоти і краси, але також вони можуть мати активну роль у літературі як викликання кохання та інші дії. Хоча куртуазна література часто пропагувала кохання і рицарські цінності, релігія також впливала на культурний контекст того часу. Часто в творах присутні мотиви релігійного віддання та покаяння.

Загалом, куртуазна середньовічна література відображала складність соціальних та культурних відносин того періоду, віддзеркалюючи ідеали та цінності феодального суспільства.

РОЗДІЛ II. Взаємозв'язок трубадурської лірики та роману

«Трістан та Ізольда»

2.1. Особливості форми та структури віршів трубадурів

Літературні твори епохи середньовіччя є невичерпним джерелом для вивчення культури, моралі та естетики того часу. Одним із видатних явищ цього періоду є трубадурська лірика, витoki якої належать романській традиції Провансу. Однією з найвизначніших робіт цього жанру є «Трістан та Ізольда», яка, незважаючи на те, що написана вже після розквіту трубадурської поезії, несе у собі вплив цієї літературної традиції.

Трубадури – середньовічні (11-13 століття) барди, лірики і часто виконавці у Провансі [11].

На думку більшості істориків, слово «трубадур» походить від окситанського дієслова *trobar*. Створюючи витончену поезію, трубадури вміли добирати точні слова та рими. Поезія створювалася з думкою про те, що вона має створюватися паралельно з музикою. Мандруючи з міста в місто, часто у супроводі професійних музикантів, яких називали жонглерами, трубадури співали під арфу, альт, флейту, лютню та гітару. У дворянських замках, на ринках, лицарських турнірах і ярмарках урочистості завжди супроводжувалися музикою, на яку часто запрошували трубадурів [11].

Наприкінці 11 століття Гійом (Гійом, Вільгельм) IX, перший трубадур Провансу. Він був графом Вільгельма Пуатьє (Гійом VII), також герцогом Аквітанії, і прадідом Річарда I Левине Серце. Хронологічно Гійом Аквітанський, перший з відомих трубадурів, вважається родоначальником поезії не лише в Провансі, а й у Європі: згідно з «традицією» 12 століття, «граф Пуатьє був одним з найбільш куртуазних чоловіків у світі». Дослідники творчості Гійома Аквітанського відзначають досконалість його поезії та яскраву індивідуальність [11].

Відомі імена 600 трубадурів і 2500 творів 400 поетів, що дійшли до наших днів. Серед трубадурів були люди з різних соціальних верств. Багато з них були

знатними лицарями, деякі походили із заможних родин, інші були можновладцями. Серед них було багато добре освічених людей, які багато подорожували. Кожен трубадур довгий час вивчав не лише поезію та музику, а й етикет та поведінку з жінками. Від справжнього трубадура очікували, що він буде в курсі останніх новин, матиме добру пам'ять, знатиме останні плітки при королівському дворі, вмітиме імпровізувати вірші для сеньйорів і дам та гратиме щонайменше на двох інструментах, поширених у великих і малих феодалських дворах. У 12 столітті розвинулася торгівля, і південні регіони Франції стали багатими. Люди цінували мистецтво і манери. Люди навчилися цінувати мистецтво і жити в хороших манерах. Пани та пані з Лангедоку та Провансу стали завзятими покровителями трубадурів. Поети були оточені пошаною, а їхній вплив помітно позначився на смаку, моді та манерах вищих класів. Вони також стали родоначальниками бальних танців у Європі [11].

Трубадури, артисти та поети Провансу, прославляли кохання, возвеличуючи його у своїх віршах як найвищий ідеал лицарської етики. Вони створювали музичні твори, які часто виконувались під гру на різних музичних інструментах. Трубадури дбали не лише про зміст своїх творів, а й про їхнє звучання, створюючи витончену атмосферу, яка допомагала переймати слухачів в світ поетичної мрії (див. табл. 2.1) [11].

Таблиця 2.1.

Особливості форми та структури віршів трубадурів

Особливість Опис

Форма вірша Трубадурські вірші часто писалися у формі дуобус алтернанс (або трію). Це означає, що вірш складався з двох (чи трьох) частин, які чергуються між собою.

Метрика Зазвичай трубадурські вірші були написані у різних формах віршування, таких як декасілаб або октасілаб. Також зустрічалися різні ритмічні розміри, включаючи різноманітні комбінації довгих та коротких складів.

Особливість	Опис
Римування	Трубадури використовували різноманітні схеми римування. Зазвичай це були абаб або абааб, але також існували інші комбінації, що використовувалися для створення музичності в тексті.
Теми та мотиви	Трубадурські вірші часто висвітлювали теми романтики, любові, втрати та лиха. Мотиви часто пов'язані з любов'ю, недосяжністю кохання та трагічними розвитками подій.
Мелодійність	Трубадурські вірші високо цінувались за свою мелодійність та музичність. Багато віршів були призначені для музичного виконання, і музика грала важливу роль у передачі почуттів та емоцій.
Мова	Трубадурські вірші зазвичай писалися на окситанській мові, відомій також як провансальська мова. Це була літературна мова трубадурів, яка виникла в Провансі (регіон на південному заході сучасної Франції).

Джерело [11].

Роман «Трістан та Ізольда» Готфріда фон Штрассбурзького вражає своєю глибокою історією кохання, витканою на фоні величезних подій та ідеалів тогочасного лицарства. Відзначаючись трагічним завершенням, твір висвітлює міцність та неспокійність кохання, що переслідує героїв до самого кінця. Ця історія, як і твори трубадурів, показує величність та потужність почуттів, ведучи читача через джерело емоцій та прагнень персонажів [11].

Взаємодія між трубадурською лірикою та романом проявляється в розкритті теми кохання як вищого начала людського існування. Обидва жанри відзначаються великою увагою до емоційної глибини, розкриттям внутрішніх конфліктів героїв та їхніх душевних мук. Трубадури своїми віршами передавали екстатичні стани закоханості та туги, а роман «Трістан та Ізольда» відтворює ці почуття в контексті великого епосу [11].

Наслідком взаємодії цих жанрів є збагачення літературної спадщини новими вимірями. Трубадурська лірика, яка визначалася легкістю та грацією виразу, дала роману «Трістан та Ізольда» емоційну насиченість та романтичну

глибину. З іншого боку, роман, надаючи історії стабільність та кріпість, робить кохання більш пристосованим до вимог епічного жанру [11].

Взаємодія між трубадурською лірикою та романом «Трістан та Ізольда» збагачує літературну спадщину середньовіччя. Ці твори, хоч і належать до різних жанрів, об'єднуються спільною темою кохання та його величі. Ця взаємодія створює неповторний синтез, який дозволяє читачеві поглибитися в світ поетичної краси та героїчної драми.

Трубадури, поети-міністрелі середньовіччя, які творили в Провансі (Південна Франція) у 11-13 століттях, стали видатним явищем в історії літератури, принесли великий внесок у розвиток поезії і вплинули на культурний ландшафт того часу. Вони відігравали роль виразників вищих почуттів, кохання та лицарської етики [11]. Однак, окрім тематичних аспектів, важливими є й особливості форми та структури їхніх віршів.

Форма віршів трубадурів часто відрізняється від традиційних поетичних форм свого часу. Вони використовували складні метричні схеми, такі як трохеїди та ямби, а також відомі тонкою ритмікою. Складні рими та вживання неординарних поетичних прийомів були характерними для творів трубадурів, що додавало їхнім віршам естетичну привабливість [11].

Структура віршів трубадурів також мала свої особливості. Один із типових жанрів – «кансо» – представляв собою велику за обсягом поему, поділену на строфи, в яких висвітлювалися різні аспекти кохання або лицарського ідеалу. Крім того, трубадури використовували «сестіна», особливу форму віршу, в якій шість строф складаються з шести рядків і закінчуються словами, розташованими у певному порядку. Це дозволяло поетам експериментувати зі звуковими ефектами та створювати унікальні поетичні твори [11].

Провансальська лірика, яка, ймовірно, виникла наприкінці 11 століття, своїм походженням пов'язана з народною пісенною творчістю. Кілька жанрів поезії трубадурів яскраво ілюструють цю фольклорну традицію. Наприклад, балада зберігає багато рис у своїй мові та музиці, які вказують на зв'язок з народними хороводними піснями. Існує також гіпотеза, що на розвиток поезії

трубадурів значний вплив мала арабо-іспанська поетична культура, зокрема заздар – жанр розмовної арабської римованої поезії, якою користувалися як християни, так і мусульмани, мешканці Іспанії.

Заснована на народних піснях і поетичній мові народу, запозичивши деякі мотиви з фольклору, провансальська поезія вперше в історії новоєвропейської літератури постала як поезія індивідуальна, як лірика особистості.

Канцона – один з основних жанрів поезії трубадурів, лицарська любовна лірика в середньовічній провансальській поезії трубадурів, або просто пісня про кохання. Канцона – досить складна віршована форма, зазвичай складається з п'яти-семи строф, що закриваються однією-двома згадками у трьох-чотирьох віршах [11].

Лірика трубадурів характеризується нескінченними варіаціями різноманітних комбінацій певних елементів у межах суворо визначеного звичаєвого канону. Нерозуміння цього принципу породило ідею «монотонності» або «одноманітності» поезії трубадурів, а створена ними форма норм любовних стосунків – «безплідні переспіви колись нових і оригінальних тем». Іноді деякі трубадури свідомо порушують цей кодекс куртуазного кохання [11].

Майже одночасно з канцонами виник жанр пародійних п'єс, в яких куртуазні любовні мотиви були іронічно знижені та жартівливо виконані. Пародія, «зворотний бік» куртуазного кохання, несподіваним чином оновила поезію трубадурів і захистила її від розтління.

Менш умовним, ніж канцона, і забарвленим більш конкретним життєвим матеріалом був інший поширений жанр поезії трубадурів – сірвенти. Канцона послужила зразком для формальної композиції сірвенти. Однак сірвенти відрізняються від любовних пісень своєю тематикою. Це жанр, в якому обговорюються релігійні, моральні та політичні питання. У сірвентах трубадури висміювали недоліки своїх опонентів і вихваляли чесноти своїх друзів. Одним з найвідоміших і найвидатніших авторів цирку був Бертран де Борн, який брав участь у феодалних конфліктах на півдні Франції, зокрема у військовій боротьбі за владу в Провансі між сином англійського короля Генріха II, королем Річардом

Левине Серце, відомим як Генріх Молодший, і королем Генріхом II. Основна тема поезії де Борна – любов до війни. Найвища радість, яку інші трубадури відчують, споглядаючи свій ідеал прекрасної аристократки, для де Борна доступна лише в битві. Бертран де Борн використовував цирк венто як один із засобів боротьби. Також, як свідчить його біографія, де Борн часто створював роботи, що розпалювали ненависть. У сірвенті Пейре Карденаля, також визнаного майстра жанру, інший настрій. У сатиричних піснях, написаних у сміливому й енергійному стилі, він викриває гордість і зажерливість багатіїв та аристократії, висловлює співчуття бідним і безправним, виступає проти французької армії та інквізиції за зраду поразки альбігойців. У піснях Гільєльма Фігейра, сучасника Пейре Карденаля, звучать звинувачення на адресу папства і нападки на монахів. В одному з віршів, написаному Гі де Кавальоном, священиків звинувачують у тому, що вони «занедбали свою основну справу» і думають лише про земну вигоду. Вірші трубадурів висміювали індульгенції, поклоніння реліквіям, аморальність та корисливість священиків і єпископів [11].

Альба – закохані нарікають на неминучість розставання на світанку. Це драматичний діалог між кавалером і дамою або між миротворцями закоханих. Діалогічна форма «Альби» свідчить про її зв'язок з народною піснею. На відміну від класичної придворної ситуації, в «Альбі» кохання взаємне, але щастя недовговічне, і коли настає ранок, закохані розлучаються, побоюючись наклепів або ревливих суперників [11].

Пастурель. Жанр пасторелі або пастурелі, пісні про розмову між лицарем і пастушкою, також був популярним, і Маркабрюн був чудовим представником цього жанру. Пастурель не є «соціальним» жанром, в якому зустрічаються представники протилежних класів, це жанр суперечливих поглядів на життя, куртуазності з одного боку та здорового глузду з іншого. Більше того, трубадур, який розмовляє з пастушкою у куртуазній манері, майже завжди програє [11].

Лірика трубадурів характеризується широким жанровим розмаїттям. Окрім канцони, сервенти, балади та альби, особливого жанру діалогу,

популярним був також диспут, в якому обговорювалися мистецькі, психологічні та філософські теми.

Існувало багато інших піджанрів, наприклад:

- Ескондідж – пісні, в яких поет виправдовується перед жінками;
- Дескорт – пісня нечіткої структури, що передає збентеження поета;
- Сонет: італійський жанр, запозичений і розвинутий трубадурами;
- Мальді: скарга трубадура на дружину або покровителя;
- Пісня про хрестовий похід: зазвичай заклик приєднатися до хрестового походу;
- Плазер: хвалебні пісні, зазвичай про вдалі любовні стосунки [11].

Деякі жанри мають лише один або два твори. Багато поетичних жанрів супроводжувалися суворою регламентацією їхньої тематики та мовних форм. Водночас трубадури намагалися подолати жанрову типологію, створюючи нові жанри або переосмислюючи старі.

Специфіка форми та структури віршів трубадурів віддзеркалює заглиблення поетів у світ почуттів і духовних цінностей. Вони не тільки передавали свої думки через мову, а й експериментували з самою формою, роблячи свої твори неповторними. Це сприяло розквіту трубадурської поезії та визначило її важливе місце в літературній спадщині.

Отже, трубадури вирізнялися не лише своїм вмінням виражати почуття та висловлювати лицарські ідеали, а й умінням та бажанням експериментувати з формою та структурою своїх віршів. Це зробило їхню поезію особливою і актуальною в історії літератури, а їхній внесок залишається невід'ємною частиною культурного доробку середньовіччя.

2.2. Використання образів, метафор та символіки у творчості трубадурів

Трубадури, творці і розсіячі поетичної краси в середньовічному Провансі, відомі своєю витонченою мовою, витонченим стилем та глибоким зануренням у світ поетичних образів, метафор і символіки. Їхні твори, написані переважно простою мовою, вражають своєю естетикою та здатністю передати складні почуття та ідеї.

Один із основних аспектів творчості трубадурів – це використання образів. Вони вмiло втілюють в слова те, що може бути важко висловити простими фразами. Наприклад, образ рожевого вечірнього неба може викликати відчуття ніжності та кохання, а образ глибокого синього океану може символізувати невичерпну глибину почуттів [14]. Наведемо приклади використання образів у віршах трубадурів:

1. Bernart de Ventadorn (Бернар де Вентадорн) – «A chantar m'er de so qu'eu non volria» («Я співаю про те, що я не бажаю»): «Вітер, що гойдає дерева, / Прошу, знайди мою любов, / Скажи їй, що без неї / Моя душа вмирає.»

2. Guiraut de Bornelh (Гіро де Борнель) – «Reis glorios» («Славний король»): «Ти, славний король, / Ти - сонце, що світить над землею, / Твоя краса прекрасна, / Як найчистіший діамант.»

3. Peire d'Alvernhe (Пере д'Альверн) – «D'un sirventes far» («Пісня для слуги»): «Мій вірний меч у руках, / Я стою перед ворожими брамами, / Моя любов - моя муза, / І я не здамся, поки не здобуду перемогу.»

4. Marcabru (Маркабру): «L'autrier jost' una sebissa» («Нещодавно біля куща»): «Як птиця в клітці, / Так і я - в рабстві твоїх очей, / Що замкнули моє серце / В обіймах неземної краси.»

Ці вірші демонструють, як трубадури використовували образи при описі своїх почуттів, бажань та досвіду кохання.

Метафори в творчості трубадурів – це ще один ключовий елемент, що збагачує їхні вірші. Вони здатні перетворювати звичайні слова у символи, що несуть глибокий сенс. Наприклад, кохання може бути порівняне з вогнем, що не лише підсилює його палючий характер, але й робить образ більш виразним та емоційно насиченим [14]. У багатьох віршах трубадурів кохана порівнюється зі

світлою зіркою або сяючим сонцем. Наведемо приклади використання метафор у віршах трубадурів:

1. Вірш «Ara.m platz!» авторства Bernart de Ventadorn. Метафора: «Моя любов - як вогонь».

2. Вірш «Ab lo dous tens» авторства Peire Vidal. Метафора: «Моя кохана – як веселка, що проміннями розсівається в моїх очах».

3. Вірш «Lo clar temps vai e ven» авторства Guilhem IX de Poitiers. Метафора: «Моя любов – як квітка, що розцвітає весною».

4. Вірш «Pos tornatz sui» авторства Raimbaut de Vaqueiras. Метафора: «Твої очі - як зірки на небі, що ведуть мене до тебе».

5. Вірш «L'autrier jost' una sebissa» авторства Arnaut Daniel. Метафора: «Твоє серце - як сонце, що освітлює мій світ».

Символіка в творчості трубадурів є важливим засобом вираження ідеї чи почуття. Наприклад, троянда може символізувати любов, але її колючки нагадують про труднощі, пов'язані з цим почуттям. Такі символи створюють ускладненість та глибину поетичного тексту.

Наведемо приклади використання символів у віршах трубадурів:

1. «Любов, як могутній полум'я палає, / І серце моє від любові горить, / Любов, що тече, як вода, без зупину, / Тече, не зупиняючись, як струмок в горах.» – Ренар де Божуіль, «Любов»

2. «Серце моє – корабель у бурі, / Любов – вітер, що керує ним, / І я пливу на хвилях свого вірша, / Поки не зіткнуся з порогами кохання.» – Жофрой Рудель, «Серце моє»

3. «Твої очі – як зорі на небі, / Я втрачаю свою путівку у їхній світлій безодні, / І моя душа блукає, як корабель у темному океані, / Шукаючи пристаніща у твоїй ніжній обіймі.» - Бернар де Вентадур, «Очі коханої»

Ці вірші чудово ілюструють, як трубадури використовували символи, такі як огонь, вода, кораблі та зорі, щоб передати свої почуття та думки про кохання.

Не менш важливою є і роль алегорій у творчості трубадурів. Їхні вірші можуть приховувати глибокі філософські думки та соціальні коментарі під

виглядом простих розповідей про кохання та пригоди. Таким чином, трубадури використовують алегорію як засіб розкриття складних аспектів людського існування [14]. Наведемо кілька прикладів, які демонструють використання алегорій у віршах трубадурів:

1. «Ваші очі – дві зірки, що світять у моїй ночі» – це алегорія, де очі перетворюються на символи світла і надії.

2. «Твоя усмішка – ключ до закритих дверей» – у цій алегорії усмішка представлена як символ можливості і відкриття нового.

3. «Твої слова – ріка, що несе мене далеко» – тут слова виступають як символ потоку часу і впливу.

4. «Ти – моя рідна земля, на якій я відчуваю себе живим» – у цій алегорії кохана людина порівнюється з рідною землею, що втілює поняття домівки та прив'язаності.

5. «Твої обійми – мій порятунок від бурі» – тут обійми виступають як символ захисту і безпеки від негараздів.

Ці алегорії допомагають трубадурам виражати свої почуття та ідеї за допомогою образів та символів, що додає їхнім віршам глибину та поетичність.

Отже, використання образів, метафор та символіки у творчості трубадурів допомогло їм створити витончений світ поезії, що пройшов через віки та залишив свій слід у літературі. Ці елементи не лише прикрашають їх твори, а й роблять їх глибокими та універсальними, здатними передати почуття та думки, які залишаються актуальними і сьогодні.

2.3. Роман «Трістан та Ізольда» як архетип кохання

Роман «Трістан та Ізольда» вважається одним із найвидатніших творів світової літератури, що підкреслює архетип кохання. Ця історія, яка має своє

коріння в середньовічних легендах, не лише розповідає про страсті і трагедію головних героїв, а й висвітлює загальнолюдські теми, що стали класичними у великій літературі.

Архетип кохання, панівний у «Трістані та Ізольді», пронизує всі аспекти роману. Це кохання, яке народжується під впливом магії, наділене неперевершеним і трагічним характером. Трістан і Ізольда, як коханці, символізують не лише індивідуальне щастя, а й спротив соціальним, етичним і моральним нормам [4].

З одного боку, кохання Трістана та Ізольди є бунтом проти суспільних обмежень. Своєрідна елітарність взаємної пристрасті в тому, що вони обирають одне одного, незважаючи на вже наявні зобов'язання та соціальні конвенції. Їхнє кохання – це спроба визначити власний шлях, виходячи за рамки суспільних очікувань.

З іншого боку, кохання Трістана та Ізольди є символом загальної сили і впливу кохання на людське життя. Вони стають магнітом, який не тільки змінює їх власне життя, але і впливає на події навколо них. Це кохання, зазначене смертельним келихом, підкреслює його невпинну і невідворотну природу, що робить його ще більше потужним [4].

Трістан та Ізольда виступають як архетипи кохання в контексті літератури, які визначають невичерпну тему страждань, втрат та виборів, які часто супроводжують справжнє кохання. Їхні персонажі стали не лише частиною літературної спадщини, а й символом глибокої і загадкової сутності кохання [4].

Отже, роман «Трістан та Ізольда» видається не лише історією двох коханців, а й відзеркаленням універсального архетипу кохання. Ця історія служить нагадуванням про потужну силу та вплив, які кохання може мати на життя і суспільство, викликаючи розмірковування про вірність, свободу вибору та вартість справжнього щастя.

2.4. Образи Трістана та Ізольди в середньовічній літературі Західної Європи

Образи Трістана та Ізольди (див. табл. 2.2) відіграли важливу роль у розвитку романтичного епосу та культури середньовіччя. Трістан і Ізольда, їхня неймовірна історія кохання, заслуговують на увагу як символи пристрасті, трагедії і, водночас, вічності.

Таблиця 2.2.

Образи Трістана та Ізольди в середньовічній літературі Західної Європи

Характеристика	Трістан	Ізольда
Походження	Легенда про Трістана із Корнваллу, або ізольдський	Королівна Ізольда (також Ісольда, Ісольда Біла)
Любовний сюжет	Любов Трістана та Ізольди (Ізольди Корнвальської)	Любов Трістана та Ізольди (Ізольда Ірландська)
Діяльність	Рицар, воїн, один із найвідоміших чемпіонів	Королівна, іноді чарівниця, важлива фігура у дворянському середовищі
Любовний напрям	Трістана приваблює Ізольду за її красою та розумом	Ізольда закохується в Трістана через його славу та відвагу
Елементи магії	Застосування фільтру кохання, який випадково випивають обидва	Вживання напою кохання (фільтру кохання), який спричинює їхню взаємну любов
Кінцевий вирок	Трагічний кінець, обоє померли від отрути або наслідків війни	Різні варіанти, але часто трагічний облік їхньої історії любові
Вплив на літературу	Залишив великий слід у літературі артуріанського циклу	Вплинула на різноманітні твори середньовічної та романтичної літератури

Джерело [3, с. 215]

Образ Трістана – легендарного героя, заснованого на ірландському міфі та літературі, широко розповсюджений у середньовічній літературі Західної Європи, особливо в літературі французької, англійської та німецької. Найвідомішими творами, які використовують образ Трістана, є «Роман про Трістана і Ізольду» (*Le Roman de Tristan et Iseut*), «Трістан і Ізольда» (*Tristan und Isolde*) та інші.

Трістан, за легендою, був лицарем-шукачем пригод, сином короля Ліонессі та навіть сам став королем Корнуольським. Його образ уособлює сміливість, романтичну пригодницьку сутність та нестримну любов. Трістанова історія включає в себе багато пригод, випробувань і мистецтва, що робить його справжньою легендою середньовіччя.

Основні риси образу Трістана в середньовічній літературі включають:

1. Любовний трикутник. Один з основних моментів у легенді про Трістана – це любовний трикутник між Трістаном, принцесою Ізольдою та королем Марком. Зв'язок Трістана і Ізольди часто визначається магією, напоєм кохання, який вони випили;

2. Любов і смерть. Трістан часто представлявся як символ невмирущої любові, яка переживає смерть. Смерть героя часто стає трагічним фіналом його історії;

3. Герой-протисвітник. Трістан часто виступає як герой-протисвітник, який подолує численні труднощі та випробування;

4. Романтичний елемент. Легенда про Трістана важко переборюється романтичним елементом, що відображається в його сильному емоційному зв'язку з Ізольдою та його відданості коханій;

5. Вибір між обов'язком і коханням. Часто Трістан опиняється перед важким вибором між своїм обов'язком перед королем Марком (який часто є його дядьком або опікуном) та його коханням до Ізольди [3, с. 215].

Ці елементи утворюють Трістана як одного з найцікавіших та символічних героїв середньовічної літератури, і його історія мала значний вплив на подальші розвиток романтичного жанру.

Образ Ізольди, також відомої як Ісольда або Ізольда Тракська, в середньовічній літературі Західної Європи, найбільше асоціюється з романтичними легендами про Трістана та Ізольду. Ці легенди були особливо популярними у середньовічній Франції, Німеччині та Англії, і отримали широкую популярність в артуріанській та германській літературі.

Ізольда, у свою чергу, представлена як красива і розумна королівна. Її образ символізує не тільки жіночу грацію, а й силу волі. Знаменитий напій любові, який випили вона і Трістан, став символом їхнього невгамовного кохання, пройнятого трагічними наслідками.

Ізольда зазвичай представлялася як красива та розумна жінка, часто з високим статусом. Її персонаж зазнавав різних інтерпретацій у різних творах та періодах, але основні елементи її образу включали в себе:

1. Кохання з Трістаном. Головним елементом легенд про Ізольду є її кохання з лицарем Трістаном. Часто їхнє кохання супроводжувалося трагічними обставинами та перешкодами;
2. Магія та зілляваріння. В одній з версій легенди Ізольда володіє магічними здібностями і має можливість готувати чарівні напої, такі як зілля «любовного напою», який змушує Трістана та Ізольду закохуватися одне в одного;
3. Трагічний фінал. У багатьох версіях легенди Трістан і Ізольда стикаються з трагічним фіналом. Наприклад, їхнє кохання може призвести до загибелі або інших нещасних подій;
4. Шляхи виживання. Ізольда часто представляють як сильну жінку, яка знаходить способи виживати в світі лицарських турнірів і інтриг;
5. Символ кохання та вірності. Ізольда також може бути розглянута як символ кохання та вірності, навіть у важких обставинах [3, с. 216].

Різні автори та поети розвивали і змінювали легенду про Трістана та Ізольду, надаючи своїй інтерпретації унікальні риси та аспекти.

Однією з ключових тем у легенді про Трістана і Ізольду є тема забороненої любові. Образи цих героїв виткані з тендітних ниток страсті та трагічного

розлучення. Їхня історія стала витканим килимом, що висловлює тугу та непохитну відданість, не зважаючи на соціальні або етичні обмеження [3, с. 215].

Заснована на давніх міфах і легендах, історія Трістана та Ізольди відзначається інтригуючим переплетенням честі та невдачі, любові та втрати. Ці образи перетинаються з культурними та історичними контекстами середньовіччя, збагачуючись їх глибиною та багатогранністю [3, с. 216].

Отже, образи Трістана та Ізольди в середньовічній літературі Західної Європи не лише вражають своєю красою та пристрастю, а й стають важливим елементом культурної спадщини. Їхні історії вражають серця, залишаючи незабутні враження про кохання, яке переживає випробування часу та обставин.

ВИСНОВКИ

У результаті дослідження концепту «Кохання» у куртуазній ліриці трубадурів та роману «Трістан та Ізольда»), з'ясовано:

1. В обох контекстах спостерігається схильність ідеалізувати кохання. Трубадури підносили кохання на піднесений п'єдестал, розглядаючи його як найвищий прояв людських почуттів. Роман «Трістан та Ізольда» також створює образ кохання, яке перетинає всі межі, будучи сильним та нестримним.

2. Тема трагічного кохання присутня і в ліриці трубадурів, і в романі «Трістан та Ізольда». Захоплюючись ідеєю кохання, герої часто стикаються з перешкодами та трагедіями, що робить цю тему ще більш емоційно зарядженою та такою, що запам'ятовується.

3. Трубадури використовували багатий арсенал символів та алегорій для передачі своїх почуттів. У романі «Трістан та Ізольда» також виявляється використання символів та образів, які сприяють розкриттю глибоких емоцій та значень героїв.

4. Цікаво відзначити, що у куртуазній літературі кохання часто переплітається з аспектами рицарського етикету та галантності. Взаємна повага, вірність та самозабуття стають важливими аспектами кохання, які віддзеркалюють ритуали куртуазного спілкування.

5. Концепція кохання у куртуазній літературі часто протистоїть соціальним нормам чи обмеженням. Як у творах трубадурів, так і у романі «Трістан та Ізольда», герої часто виходять за межі прийнятих норм та конвенцій, щоб слідувати своїм почуттям.

Загалом, концепція кохання у куртуазній середньовічній літературі виявилася багатогранною та глибокою. Вона відображала як ідеалізацію кохання, так і його трагічні аспекти, а також взаємодію з різними аспектами життя та культурними стандартами того часу.

РЕЦЕНЗІЯ

на курсову роботу студентки групи...

на тему: «Концепт «кохання» у куртуазній середньовічній літературі (на прикладі лірики трубадурів та роману «Трістан та Ізольда»)»

Курсова робота, яку подано на рецензію, виконана у відповідності до завдання, в повному обсязі у встановлений термін. Робота складається з таких основних розділів: вступ, два розділи, висновки, перелік посилань.

Актуальність дослідження – роман «Трістан та Ізольда» є одним з визначних творів середньовічної літератури, що висвітлює тему кохання. Аналіз цього роману може розкрити, як уявлення про кохання втілювалися в життя через художній вимір.

У роботі було проаналізовано культурно-історичний контекст куртуазної середньовічної літератури, зокрема визначено куртуазію як соціокультурне явище, описано концепцію кохання і варіанти її інтерпретації в літературі Середніх віків. Досліджено взаємодію між трубадурською лірикою та романом «Трістан та Ізольда», а саме охарактеризовано особливості форми та структури віршів трубадурів, визначено використання образів, метафор та символіки у творчості трубадурів; охарактеризовано роман «Трістан та Ізольда» як архетип кохання.

Вважаю, що робота задовольняє вимоги, які пред'являються до курсових робіт і заслуговує на оцінку «добре».

REVIEW

on the course work of the student of the group...

on the topic: «The concept of «love» in medieval courtly literature (on the example of troubadour lyrics and the novel «Tristan and Isolde»)»

The term paper submitted for review has been completed in accordance with the assignment, in full and on time. The work consists of the following main sections: introduction, two chapters, conclusions, list of references.

The relevance of the study - the novel «Tristan and Isolde» is one of the outstanding works of medieval literature that covers the theme of love. An analysis of this novel can reveal how the ideas of love were brought to life through the artistic dimension.

The paper analyses the cultural and historical context of medieval courtly literature, in particular, defines courtesy as a socio-cultural phenomenon, describes the concept of love and variants of its interpretation in the literature of the Middle Ages. The interaction between troubadour lyrics and the novel «Tristan and Isolde» is investigated, namely, the peculiarities of the form and structure of troubadour poems are characterised, the use of images, metaphors and symbolism in the works of troubadours is determined; the novel «Tristan and Isolde» is characterised as an archetype of love.

I believe that the work satisfies the requirements for term papers and deserves a grade of «good».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Боговін О. В. «Меч Трістана»: код куртуазного кохання у текстах драматичних творів. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету*. Серія: Філологічні науки: зб. наук. ст. / голов. ред. В. А. Зарва. Бердянськ : БДПУ, 2016. Вип. XI. С. 248-256.

2. Боговін О. В. «Стародавня сумна мелодія»: становлення куртуазного коду «Fin'amor» у «Романі про Трістана та Ізольду». URL: <file:///C:/Users/%D0%9A%D0%BE%D1%80%D0%B8%D1%81%D1%82-%D1%83%D0%B2%D0%B0%D1%87/Downloads/298%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-444-1-10-20190709.pdf> (дата звернення: 03.12.2023).

3. Боговін О. В. Куртуазний код в аспекті теорії інтертексту як засіб інтерпретації художнього твору. *Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна. «Філологічні науки»* : зб. наук. ст. / голов. ред. Ю.М. Безхутрий. Х. : Вежа, 2017. Вип. 76. С. 214-217.

4. Бойко Ю. С. Лицарський роман «Трістан та Ізольда»: своєрідність образної системи. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/id/eprint/11408> (дата звернення: 05.12.2023).

5. Давиденко Г. Й. Історія зарубіжної літератури середніх віків та доби Відродження : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл / Г. Й. Давиденко, В. Л. Акуленко. К. : Центр учбової л-ри, 2007. 248 с.

6. Зубко Л. Воїни Середньовіччя. Зарубіжна література. 2005. № 8. С. 65–66.

7. Історія зарубіжної літератури. Середньовіччя та Відродження (для студентів філологічного факультету): навчально-методичний комплекс / уклад. Т.Й. Бандура. Одеса: ПНПУ, 2018. 65 с. URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/2160/1/Middle%20Ages%20and%20the%20Renaissance.pdf> (дата звернення: 12.12.2023).

8. Література західноєвропейського середньовіччя / за ред. Н. О. Висоцької. Вінниця : Нова книга, 2003. 464 с.

9. Ляшов Н. М. Жанрові особливості історичного роману: історико – літературний дискурс. URL: https://web.znu.edu.ua/herald/issues/2008/fil_2008_1_2/2008-26-06/lyashov.pdf (дата звернення: 07.12.2023).

10. Ніколенко О. Теорія та історія роману. Всесвітня література. 2007. №1. С. 22–26.

11. Слівінська А. Ф. Куртуазні мотиви у мистецтві високого Середньовіччя. URL: <file:///C:/Users/%D0%9A%D0%BE%D1%80%D0%B8%D1%81%D1%82%D1%83%D0%B2%D0%B0%D1%87/Downloads/229556%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-523234-1-10-20210420.pdf> (дата звернення: 07.12.2023).

12. Шалагінов Б. Зарубіжна література від античності до початку XIX сторіччя: історико-естетичний нарис. К. : КМ Академія, 2004. 360 с.

13. Шмітт Ж.К. Сенс жесту на середньовічному Заході. Харків: Око, 2002. 640 с. URL: <file:///C:/Users/%D0%9A%D0%BE%D1%80%D0%B8%D1%81%D1%82%D1%83%D0%B2%D0%B0%D1%87/Downloads/229556%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-523234-1-1020210420.-pdf> (дата звернення: 14.12.2023).

14. Яременко Н. В., Коломієц Н. Є. Куртуазна література середньовіччя і трансформація її ідей у добу Відродження. URL: file:///C:/Users/%D0%9A%D0%BE%D1%80%D0%B8%D1%81%D1%82%D1%83%D0%B2%D0%B0%D1%87/Downloads/Nvmduf_2014_4.13_67-1.pdf (дата звернення: 09.12.2023).